

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Open Access, Peer Reviewed Journal

Scientific Journal

- Medicine
- Pharmaceuticals
- Biology
- Chemistry
- Geology
- Agriculture

INNOVATIVE WORLD

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Volume 2, Issue 2
2025

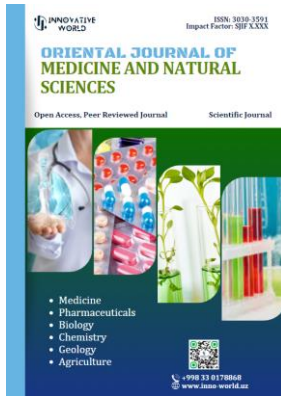
Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

www.innoworld.net

Andijon-2025

AMIR TEMUR TUZUKLARIDA BIOXILMAXILLIK MAVZUSI

Buston Mamatqulova
Azamat Musurmonov
Feruza Saidova

Samarqand Davlat tibbiyot universiteti akademik litseyi
<https://orcid.org/0009-0001-9976-4865>

Annotatsiya. Ushbu maqolada "Temur tuzuklari" tarixiy asarida tilga olingan hududlarning biologik xilma-xilligi haqidagi ma'lumotlar yoritilgan. Amir Temurning "Temur tuzuklari" asarida bevosita bioxilmaxillik haqida ma'lumot berilmagan bo'lsa-da, uning davlat siyosati va qoidalari tabiat muhofazasiga, turli o'simlik va hayvon turlarining yashash muhitini asrashga xizmat qilgan.

Kalit so'zlar. Temur tuzuklari, bioxilmaxillik, tabiat, yer, tuproq

Kirish. Amir Temur o'zining mashhur "Temur tuzuklari" asarida davlat boshqaruvi, qonunlar, harbiy yurishlar va odil hukm haqida muhim ko'rsatmalar bergan. Garchi u bioxilmaxillik yoki ekologiya kabi zamonaviy tushunchalarni to'g'ridan-to'g'ri tilga olmagan bo'lsa-da, uning siyosati va amaliyotlari tabiiy muhitni asrab-avaylash, turli ekotizimlarni muhofaza qilish va qishloq xo'jaligini rivojlantirishga bevosita ta'sir qilgan.

Asosiy qism

1. Tabiatga va Yerga Nisbatan Mas'uliyat

Amir Temur o'z davlatini barqaror va mustahkam qilish uchun yerga, suvga va tabiiy boyliklarga e'tibor qaratgan. "Tuzuklar"da davlat rahbarining vazifalaridan biri yerlarni obodonlashtirish va sug'orish tizimlarini yaxshilash ekanligi ta'kidlanadi. Bu tamoyillar bioxilmaxillikni asrash uchun ham muhim hisoblanadi, chunki sog'lom ekotizimlar va unumdor yerlar turli o'simlik hamda hayvon turlarining yashashi uchun qulay muhit yaratadi.

2. Qishloq Xo'jaligini Rivojlantirish va Uning Ekologik Ahamiyati

Temur o'z imperiyasida qishloq xo'jaligini rivojlantirishga katta e'tibor bergan. U dehqonlar uchun qulay sharoit yaratish, yerlarni sug'orish tizimlarini yaxshilash va ekinlarning hosildorligini oshirish bo'yicha farmonlar bergan. Bu nafaqat iqtisodiy rivojlanishga, balki bioxilmaxillikning saqlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishi:

Turli xil ekinlarni yetishtirish orqali tuproq unumdorligini saqlash;
Sug'orish tizimlarini rivojlantirish orqali o'simliklar va suv ekotizimlarini qo'llab-quvvatlash;

Chorvachilikni tartib bilan rivojlantirish orqali tabiiy yaylovlarning me'yorda ishlatilishini ta'minlash.

Bu siyosat tufayli Amir Temur davrida turli ekotizimlar saqlanib qolgan va insonlar bilan tabiat o'rtasida muvozanat yaratilgan.

3. Harbiy Yurishlar Va Ekotizimga Ta'sir

Temurning harbiy yurishlari ko'pincha yirik hududlarni egallash bilan bog'liq bo'lgan. Biroq, u bosib olingan joylarda tartib o'rnatish, shaharlarni tiklash va qishloq xo'jaligini rivojlantirishga katta e'tibor bergan. Uning qo'shinlari yurishlar davomida:

Suv manbalarini iflos qilmaslik;

O'rmon va bog'larni behuda yo'q qilmaslik;

Qishloq xo'jaligi yerlari va bog'larni asrab-avaylash haqida buyruqlar olgan.

Bu tamoyillar Temurning tabiatni hurmat qilish siyosatini aks ettiradi va bioxilmaxillikni saqlashga xizmat qilgan.

4. Bog'lar va Yashil Hududlarni Barpo Etish

Amir Temur Samarqand, Shahrisabz va boshqa shaharlarda ko'plab bog'lar, xiyobonlar va yashil hududlar barpo etgan. Bu bog'lar quyidagi jihatlari bilan ekologik muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatgan:

Havo sifatini yaxshilash;

Quyi ekologik zanjirda turuvchi hasharotlar, qushlar va boshqa jonzotlarning yashash joylarini yaratish;

O'simliklarning xilma-xilligini saqlash va ko'paytirish.

Masalan, Samarqanddagi mashhur bog'lar nafaqat shaharning go'zalligi uchun, balki turli xil o'simlik va hayvon turlarining yashash joyi sifatida ham muhim rol o'ynagan.

5. Suv Resurslaridan Foydalanish Siyosati

Temur o'z davlati hududida suv resurslarini samarali boshqarishga katta e'tibor bergan. U yangi ariqlar qazdirib, daryolar bo'yida sug'orish tizimlarini yaxshilagan. Bu esa:

Ekotizimlar barqarorligini saqlash;

Dehqonchilik va bog'dorchilikni rivojlantirish;

Suv hayvonlari va qushlar yashash muhitini saqlashga yordam bergan.

Xulosa. Amir Temurning "Temur tuzuklari" asarida bevosita bioxilmaxillik haqida ma'lumot berilmagan bo'lsa-da, uning davlat siyosati va qoidalari tabiat muhofazasiga, turli o'simlik va hayvon turlarining yashash muhitini asrashga xizmat qilgan.

Uning tabiatga bo'lgan e'tibori quyidagi asosiy jihatlari bilan bog'liq:

-Qishloq xo'jaligini rivojlantirish orqali bioxilmaxillikni qo'llab-quvvatlash;

-Shahar va qishloqlarda yashil hududlarni kengaytirish;

-Harbiy yurishlar paytida tabiiy resurslarni saqlashga harakat qilish;

-Suv resurslarini samarali boshqarish va ekotizimni qo'llab-quvvatlash.

Bugungi kunda ekologik muammolarni hal qilishda Amir Temur siyosati va uning tabiatga bo'lgan munosabati muhim tajriba sifatida baholanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karomatov H., "Temu tuzuklari" ni O'zbekistonda o'rganish muammolari (Temuriylar davri madaniy yodgorliklari) T., 2003
2. Temur tuzuklari (forschadan Alixonto'ra Sog'uniy va Habibulla Karomatov tarjimasi. T., 1991, 1996

INNOVATIVE
WORLD

